

ÖN ÖRGÜTLEYİCİLER VE ÖĞRETİMDE KULLANIMLARI

Dilek ÇAKICI, Uğur ALTUNAY

OMÜ, Amasya Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Amasya.

Özet

Bu çalışma, D. Ausubel tarafından geliştirilen ön örgütleyici stratejisi, öğretimdeki önemi, özellikleri, işlevleri ve İngilizce okuduğunu anlama sürecinde kullanımı hakkında bilgi vermeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bu çalışmada, ön örgütleyicilerin nasıl hazırlandığı ve sunulduğu üzerinde durulmuş; ön örgütleyicilerin, okuma öncesi etkinliklerde kullanımının anlama sürecine katkıları tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ön Örgütleyiciler, Okuduğunu Anlama, İngilizce Öğretimi

ADVANCE ORGANIZERS AND EMPLOYMENT IN TEACHING

Abstract

This study aims to present information about advance organizer strategy developed by D. Ausubel, its importance, characteristics and functions in teaching process and its employment in English reading comprehension process. Besides in this study, it is mentioned how advance organizers are prepared and presented, the contributions of advance organizer use in pre-reading activities to reading comprehension process are discussed.

Key Words: Advance Organizers, Reading Comprehension. English Teaching.

Giriş

İnsanın sosyal bir varlık olması nedeniyle çevresiyle arasında sözlü ve yazılı olarak kurduğu bir iletişim ağı vardır. İnsan dinleme, konuşma, okuma ve yazma yoluyla her anlamda dış dünya ile ilişki kurabilmekte, kendini ifade edebilmekte, düşüncelerini paylaşabilmekte, aktarılan düşünceleri anlayıp yorumlayabilmektedir. İçinde bulunduğumuz bilgi çağında yabancı dil öğrenim ve öğretiminin önemi, gerekliliği göz ardı edilmemelidir. Nitekim yabancı dil öğrenme ve öğretme süreci pek çok araştırmacı tarafından yıllardır incelenen ve irdelenen bir çalışma alanı olmuştur.

Yabancı dil öğretiminde dört temel dil becerisini yani dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerini geliştirmek esastır (Demirel, 2003). Carrell'e (1988) göre, bu dört temel dil becerisinin içinde okuma, kazanması ve kazandırılması gereken en önemli beceri olarak görülmektedir. Çoğu öğrenciye özellikle İngilizce öğrenen öğrencilere göre, bu dört beceri arasında en önemli olanı ve bir dili öğrenme isteğinin ana sebebi okumadır.

Çünkü, okuma bilgi alma yollarının en önemlilerinden biri olagelmıştır. Özellikle bilgi çağına geldiğimiz bu yeni bin yılda, okuma ve okuduğunu anlama bilginin üretimine giden yolda en önemli basamakları oluşturacaktır (Altunay, 2000). Ayrıca okuma, yaşamın belli bir kesiminde başlayıp biten bir etkinlik değildir. Bütün yaşam boyunca sürüp gider. İnsanın kişiliğini kurup geliştirmede, ilişkilerini biçimlendirmede, yaşamını zenginleştirmede okumanın önemli bir yeri vardır (Özdemir, 1995). Okuma, anlamaya dayalı yaratıcı bir etkinliktir. Anlama, okumanın bir sonucu değil; temelidir. (Smith, 1988).

Anlama okumanın özüdür; aslında okumanın tek amacıdır. Ancak, bazı öğrenciler anlamamanın önemli unsurlarından yoksun olduklarından etkili bir şekilde okuyamazlar. Okuduğunu anlamamanın dört önemli özelliği bulunmaktadır: 1) Okumanın amacı anlamaktır. 2) Anlama etkin bir süreçtir. 3) Okuyucular yazılı bir metni anlamak için ön bilgilerini kullanmaktadırlar. 4) Anlama yüksek seviyede düşünmeyi gerektirmektedir. Okuma, etkin bir şekilde metinden anlam çıkarılmasıdır. Problemlili öğrenci, metinden anlam çıkarmak yerine küçük detaylara odaklanmış öğrencidir. İyi okuyucular ön bilgilere sahiptir. Çünkü, bir malzemeyi etkili bir şekilde anlamak için okuyucular ön bilgilere gereksinim duymaktadırlar. Yeni metnin anlaşılmasında bu bilgilerini etkili bir şekilde kullanabilmektedirler. Okuma problemi olan öğrenciler anlamayı kolaylaştıracak ön bilgileri kullanamaz, onları metindeki bilgiyle bütünleştiremezler. İyi okuyucular ön bilgileri ile metindeki bilgiyi bütünleştirmektedir. Okurken, bu okuyucular daha sonra metin okunduğunda doğrulanacak veya çürütülecek tahminlerde bulunmaktadırlar. Bunlar yüksek düzeyde zihinsel işlemleri gerektirmektedir (Richek ve diğerleri, 2002).

Okuyucunun önceden sahip olduğu, daha önce edindiği, zihninde hazır bekleyen, varolan bilgiye ön bilgi denir. Ön bilgi bireylerin yaşayarak, yaşantı yoluyla dünya hakkında edindikleri bilgidir. Okuyucular ön bilgilerini sadece yeni bilgiye değil, metindeki tüm bilgilere bağlayarak okudukları parçayı anlayabilirler. Ön bilgi ile ilgili problemler anlama güçlüklerine sebep olabilir. Öğrenciler gerekli ön bilgilere sahip olmayabilirler, ön bilgileri olmasına rağmen ondan yeterince yararlanamayabilirler, birbirine uymayan veya yanlış ön bilgilere sahip olabilirler ya da metindeki bilgiyi kullanmayı başaramayabilirler. Bu tür durumlar bireylerin okuduklarını anlamada problemler yaratabilir ve hatta okuduklarını anlamamalarına neden olabilir. Bundan dolayı okuma ve okuduğunu anlam süreci ile ilgili araştırmalar ön bilginin önemini vurgulamaktadırlar (Armbruster ve Osborn, 2002).

Smith'e (1985) göre, anlama soru sormaya dayalıdır. Okuyucu okuma etkinliği süresince sürekli sorular sorar ve bu sorulara yanıt bulduğu sürece metni anlayabilir. Okuyucu daha önce öğrendiklerini, bilgi ve kültür birikimini kullanarak sorular sorar.

Ön bilgilerin yeni bilginin öğrenilmesini nasıl kolaylaştırdığı tam olarak belli değildir. Uzun süreli bellekte bulunan bilgi yeni bilginin öğrenilmesini etkilemektedir. Ön bilgi ile öğrenilecek bilginin yapısı, içeriği, kullanılan öğrenme malzemeleri, kullanılan öğrenme stratejileri, yapılan etkinlikler, ilgi ve güdü düzeyi arasında karşılıklı ve güçlü bir etkileşim vardır. Yeni konunun sunulmasından önce konuyla ilgili ön bilgilerin hareketlendirilmesi o konunun öğrenilmesi için bir sıçrama tahtası olarak görüldüğünden çok önemlidir. Öğrenilen malzeme hatırlamayı kolaylaştıracak şekilde ve yeni fakat ilgili durumlara aktarımı kolaylaştıracak şekilde ilişkilendirilmelidir. (McInerney ve McInerney, 2002).

Ruddell'a (2002) göre, okuduğunu anlama oldukça karmaşık bir zihinsel süreçtir. Bir metnin anlaşılması konu ile ilgili ön bilgilerin ve deneyimlerin metindeki bilgilerle birleştirilmesi ile mümkündür. Ön bilgiler anlama için anahtar bir konumdur. Ön bilgilerin gelişimi bilişsel gelişim basamaklarından olduğu kadar, öğrencinin sosyal ve kültürel deneyimlerinden de etkilenmektedir. Anlama süreci, ön bilgilerin kullanılmasını gerektirmektedir. Öğretmenin en önemli görevi öğrencilere şemaların oluşturulması ve genişletilmesinde yardımcı olmaktır.

Yukarıda verilen tüm bilgileri özetlemek gerekirse; yazılı metin ile öğrencilerin daha önce edinmiş oldukları bilgiler arasında çok güçlü bir etkileşim ve bağ vardır. Diğer bir deyişle, okuduğunu anlama okuyucunun önceki bilgileriyle metin arasındaki etkileşim sonucu ortaya çıkar. Bu ilişki sayesinde okuyucu metni anlar. Okuyucunun anlam çıkarabilme yeteneği önceden edindiği bilgilerin birikimine bağlanabilir. Yazılı metin tek başına anlam ifade etmez. Metin sadece, aslında, okuyucunun gerçekleştireceği anlam çıkarımı için bir kaynaktır. Başka bir deyişle, okuduğunu anlama; okuyucunun metinden elde ettiği bilgiyle onun okuma sürecine taşıdığı bilgi birikimi arasındaki etkileşimden çıkardığı anlam olarak tanımlanabilir (Badrawi, 1992).

Ön Örgütleyiciler ve Özellikleri

Öğrencinin okuduğu bir metni anlaması için metinle ilişkili, uygun ve önceden edindiği bilgilerden yararlanma, metinden edineceği yeni bilgilerle ön bilgilerini ilişkilendirme gibi bilişsel bir süreci öngören, geleneksel anlayışa göre alıcı ve edilgen konumdaki öğrenciyi etkin bir konuma getiren ve öğretmenlerin kullanacakları çağdaş bir strateji olan ön örgütleyici stratejisinin kullanımı önerilmektedir.

Ausubel'e (1968) göre, ön örgütleyiciler yeni bilgiyle ilgili ama ondan daha soyut, kapsamlı ve genelleme düzeyindeki giriş nitelikli malzemelerdir. Öğrencilere yeni malzemenin sunumundan önce verilen ön örgütleyicilerin işlevi, yeni öğrenilen malzemeyi açıklamak, önceden öğrenilen malzemeyle bütünleştirmek yani, öğrencinin daha önceden öğrendiği bilgileri yeni öğreneceklerine bağlamak ve öğrenciyi yeni malzemeyi daha önce öğrenilenden ayırt etmede yardım etmektir. Yeni bir malzeme sunulmadan önce öğrencilerin bilişsel yapısının güçlendirilmesi gerekir. Bu da ön örgütleyicilerin etkin ve doğru bir biçimde kullanılmasıyla mümkündür. Ön örgütleyiciler öğrencilerin bilişsel yapılarını güçlendirirler ve yeni bilginin hatırd tutulmasını sağlarlar. Eğer bilişsel yapı sağlam, açık ve hiyerarşiye uygun bir şekilde düzenlenmişse yeni bilginin edinilmesi ve hatırd tutulması kolaylaşmaktadır. Zayıf ve karmaşık bilişsel yapının sağlamaştırılması ve düzenlenmesi sadece ön örgütleyiciler tarafından gerçekleştirilebilir. Yeni bilgi zihinsel yapıyla çelişiyorsa veya birbirleriyle ilgileri yoksa aralarında bir bağ kurulamaz. Böyle bir durumda bilgi alınamaz veya hatırd tutulamaz. Bunu engellemek için öğretmen öğrenilecek malzemeyi belli bir sırayı takip ederek ve ön bilgiyle yeni bilginin bütünleşmesini sağlayacak stratejiler kullanarak öğrenciyi sunmalıdır. Sözü edilen strateji ön örgütleyici stratejisidir.

Ön örgütleyiciler, öğrenilecek malzemenin sunumundan önce verilen yüksek düzeydeki soyut, genel ve kapsamlı başlangıç ifadeleridir. Öğrencinin daha önceden öğrendikleri ile yeni öğreneceklerini birbirine bağlayan köprüdür. Ön örgütleyiciler zihinsel yapıda bulunan önceden edinilmiş bilgilerin yeni malzemenin anlamlı olarak öğrenilmesi için kullanılmasını gerektiren öğretimsel aygıtlardır. Ön örgütleyiciler yardımıyla yeni bilgi ilgili ön bilgilerle buluşturulup ilişkilendirilmektedir. Bu sayede yeni malzeme bilişsel yapıya daha kolay ve anlamlı bir şekilde dahil edilmektedir. Ön örgütleyiciler, yeni malzeme için bir yapı iskeleti oluşturarak yeni öğrenilecek malzemeyi anlamlı hale getirmektedir. Birey yeni bilgileri zihninde bu yeni malzemeyle ilgili varolan önceki bilgilerin içine hiyerarşik bir şekilde yerleştirerek anlamlı öğrenilmesini sağlamaktadır. Çünkü anlamlı öğrenme, yeni ve eski bilgilerin bilişsel yapıda aralarında bağ kurularak yeniden düzenlenmesini gerekli kılmaktadır. Üst düzeydeki kavramlardan oluşan

başlangıç ifadeleri olarak tanımlanan ön örgütleyiciler yeni öğrenilen bilgilerle bunlarla ilgili, uygun ve eskiden öğrenilmiş bilgiler arasında bağlantı köprüleri kurmaktadır. Ön örgütleyicilerin başlıca işlevi, öğrencinin önceden bildikleriyle elindeki işi öğrenebilmesi için bilmesi gerekenler arasındaki boşluğu doldurmaktır. Ön örgütleyicilerin bir diğer önemli işlevi hatırlamayı artırmaktır. Çünkü, ön örgütleyiciler uygun şemaları yani ilgili ön bilginin yer aldığı birimleri harekete geçirerek ön bilgilerin hatırlanmasını sağlamaktadır. Ayrıca, ön örgütleyiciler yeni malzemeyle zihinsel yapıda bulunan benzer veya çelişkili ve oldukça farklı fikirler arasındaki ayırımın yapılmasına yardımcı olmaktadır. Kısaca, ön örgütleyicilerin işlevleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Öğrencinin dikkatini yeni öğrenilecek malzemeye, onun önemli noktalarına çekmek
2. Öğrenilecek yeni malzemedeki kavramlar arasındaki ilişkileri aydınlatmak
3. Öğrencinin yeni öğrenilecek malzemeyle ilişkili olan daha önceki bilgilerini hatırlatmak (Ausubel, 1968).

Ön örgütleyiciler, yeni bilgiler için bir yapı oluşturan, yeni bilginin öğrenenin ön bilgileriyle bütünleşmesini sağlayan başlangıç ifadeleridir. Bu ifadeler, sözel açıklamalar olduğu gibi, şemalar, somut modeller, grafikler, benzetimler de olabilir. Ön örgütleyiciler sayesinde öğrencilerin genel ve ayrıntılı fikirler arasındaki ilişkileri görmeleri, yeni öğrenecekleri bilgileri daha önceden kazandıkları bilgilerle ilişkilendirmeleri mümkün olmaktadır. Ön örgütleyicilerin temel özellikleri şunlardır:

1. Genel olarak kısa sözel ya da görsel bilgiden oluşur.
2. Öğrenilecek geniş bilgiden önce sunulur.
3. Öğrenilecek yeni bilgi ile ilgili ayrıntıyı kapsamazlar. Bunun yerine daha üst düzeyde düşünmeyi sağlayacak temel çerçeveyi verir.
4. Yeni bilgide, malzemedeki mantıksal ilişkiler kurmak için bir araç görevi yapar.
5. Öğrencinin kodlama sürecini etkiler (Senemoğlu, 2003:482).

Ön Örgütleyiciler, Öğretimde ve Okuduğunu Anlama Sürecinde Kullanımları

Ön örgütleyici tanımlarından yola çıkarak bu stratejinin okuma öncesi etkinliklerde metnin konusuna ilişkin ön bilgilerin hareketlendirilmesi ve hatırlanması amacıyla kullanılması gerektiği söylenebilir.

Smith'e (1993) göre okuma, okuma öncesinde, sırasında ve sonrasında düşünmeyi gerektiren edilgen değil, etkin bir süreçtir. Okuma öncesi basamağı, okuma amacının ve malzemenin konusunun belirlendiği ve en önemlisi şemaların hareketlendirildiği basamaktır. Çünkü, okuyucu şemalarını ne kadar çok hareketlendirebilirse, o ölçüde okuduğu parçayı anlayabilmektedir. Okuma öncesi basamağı, okuyucunun ilgili "bilgisayar çip'ini" hareketlendirmesini sağlar. Aslında, okuyucu ilgisini uyaran ve kendisini metinle ilişkilendirmeye hazırlayacak birkaç şemayı aynı anda hareketlendirebilir.

Moorman ve Blanton (1990), okuma öncesi etkinliklerinin dört önemli amacının olduğunu belirtmektedir:

1. Edinilmiş bilgileri geliştirmek veya hareketlendirmek
2. Metnin yapısı ile ilgili bilgi vermek
3. Önemli sözcükleri tanımlamak
4. Okumanın amacını belirlemek

Grabe ve Stoller (2002), okuma öncesi yapılan etkinliklerin öğrencinin yeni metni anlamasını sağlayacak ön bilgilerini canlandırdığını, öğrencilerin sahip olmadığı fakat metni anlama için gerekli olan bilgileri sağladığını, öğrencinin beklentilerini oluşturduğunu ve öğretilen konuya karşı öğrencinin ilgisini uyandırdığını belirtmektedir. Okuma öncesi etkinliklerde yeni metnin konusu ışığında daha önce okunan metinlerdeki bilgiler gözden geçirilmeli ve yeni metne yansıtılmalıdır.

Öğrencileri okurken kavramsal olarak karşılaştıkları fikirlere hazırlamak için öğrenecekleri ile bildikleri arasında bağ kurmalarına yardımcı olunması gerekmektedir. Örgütleyici, bu görevi üstlenerek, metnin anlaşılması için okuyuculara ön bilgileri ile metinde anlatılanlar ya da metindeki bilgiler arasında bağ kurmalarına yardımcı olmaktadır. Örgütleyici geliştirmenin ve kullanmanın tek bir yolu yoktur. Örgütleyiciler yazılı veya sözlü olarak sunulabilirler. Örgütleyiciler, yazılı metindeki anahtar fikir ve kavramları vurgulamalı ve en önemlisi öğrencinin ön bilgileri ve deneyimleriyle metindeki düşünceleri ilişkilendirebilmelidir. Örgütleyiciler hikaye veya açıklamalı metinler için geliştirilebilmekte ve sınırlı şemaya sahip olmalarından dolayı öğrencilere zor ve yabancı gelen malzemelerin anlaşılmasını kolaylaştırmak için kullanılmaktadırlar. Örgütleyici geliştirirken izlenmesi gereken ana hatlar şöyle sıralanmaktadır:

1. Seçilen okuma parçasının içeriğini inceleyin, ana fikirleri ve anahtar kavramları belirleyin.
2. Bu fikirleri doğrudan doğruya öğrencinin deneyimlerine ve şemasındaki bilgilere bağlayın. Öğrencilerin ilişki kurabilecekleri örnekleri, gerçek hayatta yaşanmış olayları, resimleri, benzetmeleri, fıkra ve hikayeleri kullanın.
3. Öğrencilerin dikkatini ve ilgisini okunacak metne çekmek için sorular yöneltin.

Ausubel (1968), açıklamalı ve karşılaştırmalı olmak üzere iki farklı ön örgütleyici türünden bahsetmektedir. Açıklamalı ön örgütleyici, yeni malzemenin öğrenciye tamamen yabancı olduğu, yeni konu ya da bilgi hakkında öğrencinin zihninde hiçbir bilginin olmadığı durumlarda ön bilginin edinilmesini sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Bu durumda açıklayıcı ön örgütleyici yeni öğrenilecek malzemeyle ilgili ve en yakın kavramları öğrenciye sunmak için kullanılmaktadır. Bu kavramlar öncelikle öğrenciye yabancı olmayan, bildikleri ve tanıdıkları terimlerle bağlantılı olmalıdır. Bu sayede açıklamalı ön örgütleyici yeni bilginin ilişkilendirileceği kavramları sağlama işlevini gerçekleştirmekte ve öğrencilerin kavramsal bir yapı oluşturmalarına olanak sağlamaktadır. Karşılaştırmalı ön örgütleyici, öğrencinin zihninde varolan ön bilgilerden öğrenilecek yeni malzeme için gerekli olanların hatırlatılması amacıyla kullanılmaktadır. Karşılaştırmalı ön örgütleyiciler, bilinen bir öğrenme malzemesinin öğretimi söz konusu olduğunda hem yeni fikirlerin zihinsel yapıdaki benzer kavramlarla bütünleştirilmesi hem de oldukça farklı fikirlerle yenileri arasındaki ayrımın yapılması amacıyla kullanılmaktadır. Karşılaştırmalı ön örgütleyiciler yeni malzemedeki ve varolan bilişsel yapıdaki farklılık ve benzerliklerin kullanılmasını, benzerlik ve ayrılıkların ortaya konmasını sağlamaktadır. Bu tür örgütleyiciler, daha önceden varolan bilgi şemalarını hareketlendirip ön bilgileri hatırlatan, benzerlik ve farklılıkları gösteren ön örgütleyicilerdir.

Çok fazla okumayı gerektiren, birbirini takip eden ve kavramlar üzerine kurulu derslerde ön örgütleyici kullanımından daha çok yararlanılacaktır. Çünkü, ön örgütleyiciler bilgilerin birbirlerine bağlanması ve hatırlanmalarında etkilidirler. Ön

örgütleyicilerin amacı bilinenle bilinmeyi birbirine bağlamaktır. Ön örgütleyiciler öğrencilerin yeni malzeme hakkındaki ön bilgileri kullanmak için önemli bir yoldur. Ön örgütleyicilerin kullanım süreci öğrencinin bildiklerini yansıtma olanağı sağlar ve öğrencilerin yeni bilgiyi kavramalarına yardımcı olur. Ön örgütleyiciler öğretmenler tarafından öğrencilere öğrenmelerinde yardımcı olmak için hazırlanır. Öğrenciler tarafından öğrenmelerin bir parçası olarak yaratılmamışlardır. Ön örgütleyiciler, öğrenciye yeni malzeme hakkında hangi bilginin, ne zaman ve nasıl öğrenileceği konusunda yardımcı olmak için kullanılan sözel ve kısa açıklamalardır. Ön örgütleyicilerin yedi temel özelliği vardır:

1. Kısa ve soyut bir yazıdır.
2. Bilinenle bilinmeyi birbirine bağlayan bir köprüdür.
3. Yeni malzemeye bir giriş olarak kullanılır.
4. Yeni bilginin soyut bir özeti ve eski bilginin yeniden ifadesidir.
5. Yeni bilginin yapılandırılmasına yardım eder.
6. Öğrencileri eski bilginin transferine ve uygulanmasına teşvik eder.
7. Somut ve zihinsel bilgiler içerir

(Strickland, <http://www.auburn.edu.academic/education/eFLT/ao.html>).

Joyce ve diğerleri (1992), en etkili ön örgütleyicilerin öğrencilere tanıdık gelen, daha önceden bildikleri kavramları, terimleri, resimleri ve benzetmeleri kullanan örgütleyiciler olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmen ön örgütleyici türünde giriş niteliğindeki malzemeyi yeni bilgiyle ilişkilendirmelerine yardımcı olmak için öğrencilere yeni malzemenin sunumundan önce vermektedir. Ön örgütleyiciler, genellikle önemli kavramlar, genellemeler, ilkeler ve kurallar olabilirler. Örgütleyiciler, öncesinde sunulduğu malzemeye yakından bağlıdır. Bir başka deyişle, yeni öğrenilecek bilginin daha soyut, daha genel ve daha kapsamlı fikirlerinin bulunduğu malzemedir. Ön örgütleyici modeli özellikle birbirini sırayla takip etmesi gereken derslerde yarar sağlamaktadır. Öncelikle önemli ve genel fikirlerin, bilgilerin açıklanıp bütünleştirildiği derslerde öğrenci çalıştığı konu hakkında genel bir bakış kazanmaktadır. Bu modelde öğretmen zihinsel yapının kontrolünü elinde tutuyor gibi görünse de aslında öğretmen ve öğrencinin birlikte, karşılıklı etkinliği söz konusudur. Çünkü öğretmen sürekli yeni malzemeyi ön örgütleyiciyle ilişkilendirerek, öğrencilerin önceden öğrendikleri malzemeden yararlanmalarına, bu sayede de yeni ve farklı bir malzemeye ulaşmalarına yardım etmektedir.

Mirhassani'e (2003) göre, ön örgütleyiciler yeni öğrenilecek bilginin içine alınacağı güçlü bir bilişsel yapıyı sağlayan karışık fikirler ve kavramlardır. Sınıflarda, öğretmenlerin ön örgütleyici kullanımında çok dikkatli olması gerekmektedir. Çünkü, öğretmenler yeni bir sunumdan önce ön örgütleyiciye çok benzeyen bazı işler kullanmaktadırlar. Örneğin, yeni derse başlamadan önce, önceki dersin özetini verebilirler. Ancak, ön örgütleyici olarak kullanılan özetin yeni ve eski bilgi arasında yeterince açık bir şekilde bağlantı kurması veya Ausubel'in deyimiyle yeteri kadar soyut olması gerekmektedir. Ön örgütleyici daha soyuttur ve yeni öğretilecek malzeme ile bütünleşecek nitelikte yeteri kadar genel, önceden öğrenilmiş bir fikir veya kavramdır.

Story (1998), Joyce ve diğerleri'nden yararlanarak, konu alanıyla ilgili diğer araştırmaları gözden geçirerek, öğretimde kullanılabilecek ön örgütleyicilerin bir listesini hazırlamış ve aşağıdaki biçimde sıralamıştır:

- İfadeler
- Paragraflar
- Sorular
- Gösteriler
- Filmler
- Diyaloglar
- Öyküler
- Ses kayıtları
- Slaytlar
- Bilgisayar programları
- Nesnelere
- Modellerle çalışan oyunlar
- Video kasetler
- Haritalar
- Elle kullanılan araç-gereçler
- Somut modeller
- Karşılaştırılmaya uygun araç-gereçler

Öğrencilerin okuduklarını anlamalarını sağlamaya ve geliştirmeye yardımcı olan grafik örgütleyiciler, öğrencilerin bir metindeki anahtar bilgiyi, metindeki bilgilerin düzenlenişini, metinde sunulan bilgiler arasındaki ilişkileri görmelerini sağlamaktadır. Grafik örgütleyicilerin esas amacı öğrencilerin zor metinleri anlamalarına yardımcı olmaktır. Metinde geçen olaylar, karakterler, yerler, konular, fikirler arasındaki ilişkiler bir tablo, diyagram yardımıyla gösterilerek öğrencinin anlamasına yardımcı olunabilir. Metinde geçen olayların tarihsel sıraya konduğu bir tablo, metindeki olayların sebep ve sonuçlarının yazıldığı bir çizelge, metinde geçen karakterlerin veya olayların birbirleri arasındaki farklılık ve benzerliklerin gösterildiği bir şema öğrencilerin metni kolayca anlamalarını sağlayacaktır (Grabe ve Stoller, 2001).

Bir başka deyişle, grafik ön örgütleyiciler çok yönlü araçlardır. Grafik ön örgütleyiciler fikirler arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmakta, sözcükleri ve birbirleriyle ilişkilerini açıklamakta, yeni ve bilinen bağlamı birbirine bağlamakta, bilgiyi düzenlemekte ve özetlemektedirler (Grabe ve Stoller, 2002).

Groller ve diğerleri (1991), Vacca ve Vacca (1986) ve Tonjes ve Zintz (1987) den yararlanarak ön örgütleyicileri kullanmak ve hazırlamak isteyen öğretmenlere yararlı olacağını düşünerek aşağıda sıralanan rehberin uygulanmasını tavsiye etmişlerdir:

1. Bölümü veya üniteyi ana fikirleri ve önemli detayları not ederek okuyun.
2. Okuyucunun bildiği ve yeni malzemede karşılaştığı kavramlar arasındaki başlıca benzerlik ve farklılıkları görün.
3. Okuyucunun bildiklerini yeni malzemeyle ilişkilendiren gerçek olayları ve örnekleri kullanın.

4. Öğrencilere yeni bilgiyi ön bilgileriyle ilişkilendirmelerine yardımcı olacak sorular sorun.
5. Öğrencilerin daha detaylı malzemeyi okumadan önce hakkında genel fikirlerinin olması ve önceden edinilen bilgilerin yeni bilgilerin etkili öğrenilmesini sağlamak amacıyla, malzemenin her yeni ünitesi için özel bir ön örgütleyici hazırlayın.
6. Örgütleyicileri asıl metnin yaklaşık olarak 1/10 veya 1/5' i uzunluğunda yazın.
7. Öğrencilerin ön örgütleyicinin amacını anladığından emin olun.
8. Öğrencilerinize örgütleyicinin nasıl kullanıldığını bilmeleri ve bilgilerini etkili olarak uygulayabilmeleri için biliş üstü stratejileri eğitimi verin.

Joyce ve diğerleri'nin (1992), ön örgütleyici modeli adını verdikleri model bir bakıma ön örgütleyicilerin öğretimde nasıl kullanılması gerektiğine ilişkin bir bilgi sunmaktadır. Bu model gereğince, ön örgütleyicilerin kullanıldığı öğretim modeli ve basamakları şu şekilde gösterilebilir:

1. Basamak: Ön örgütleyicinin sunumu

- Dersin amaçlarını açıklayın.
- Ön örgütleyiciyi sunun.
- Öğrencinin ilgili bilgi ve deneyimlerinin farkına varmasını sağlayın.

2. Basamak: Öğrenme işinin veya malzemesinin verilmesi

- Malzemeyi verin.
- Dikkatin sürmesini sağlayın.
- Malzemeyi düzenleyin.
- Öğrenilecek malzemeyi mantıklı sıraya koyun.

3. Basamak: Bilişsel düzenin güçlendirilmesi

- Bütünleşme ilkelerini kullanın.
- Etkin öğrenmeyi sağlayın.
- Öğrencilerin konu alanına eleştirel bir yaklaşım getirmelerini sağlayın.
- Açıklayın.

Görüldüğü gibi, dersin hedefinin öğrencilere açıklanması, öğrencinin öğrenmeye hazırlanmasını, öğrencinin dikkatini öğrenilecek malzeme üzerine çekmeyi ve öğrencinin öğreneceği konuya odaklanmasını sağladığından ve dolayısıyla öğrenmeyi kolaylaştırdığından çok önemlidir. Daha sonra, ön örgütleyici verilmelidir. Ancak ön örgütleyicinin öğrenilecek malzemedan daha soyut ve genelleme düzeyinde ve daha kapsamlı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Ön örgütleyicinin temel özellikleri açıklanmalı ve örnekler verilmelidir. Örgütleyicinin sunumu çok uzun olmamalı, fakat öğrencinin algılayabileceği, açıkça anlayabileceği nitelikte düzenlediği malzemeyle ilişkili olmalıdır. Başka bir deyişle, öğrenci örgütleyicideki fikre, anlatılanlara yabancı olmamalıdır. Ön örgütleyicinin yeni veya özel bir terminoloji için birkaç kez tekrarlanması yararlı olabilir. Öğrencinin öğrenilecek malzemeyle ilgili ön bilgilerinin, deneyimlerinin ortaya çıkarılmasına yönelik etkinliklerin yapılması gerekmektedir. Yapılacak bu etkinlikler sayesinde öğrencinin önceden edindiği bilgileri yeni malzemeyle ilişkilendirmesi söz konusu olabilecektir. Birinci aşamadaki ön

örgütleyicinin sunumundan sonra, ikinci aşamada öğrenilecek yeni malzemenin tartışma, filmler, deneyler ve okuma yoluyla sunumu yer almaktadır. Ancak bu sunum sırasında malzemenin düzenlenerek mantıksal bir sıraya konulması gereklidir. Üçüncü ve son aşamanın amacı, yeni öğrenilmekte olan malzemeyle zihinde önceden varolan bilgilerin bütünleşmesi yani, öğrencinin bilişsel yapısının güçlendirilmesidir. Varolan bilişsel yapıyla yeni malzemenin tümleşmesini, uyuşmasını kolaylaştırmanın birkaç yolu vardır. Öğretmen öğrencilere genel fikir ve bilgileri hatırlatır. Yeni öğrenme malzemesinin önemli özelliklerinin bir özetini ister. Tanımları tekrarlar. Öğrencilerden malzemedeki farklı görüşleri belirlemelerini ister. Öğrencilere, öğrenme malzemesinin örgütleyici olarak kullanılan kavramı nasıl desteklediğini sorar. Bu aşamada yer alan diğer bir basamak etkin öğrenmenin sağlanabilmesidir. Etkin öğrenme:

1. Öğrencilerden yeni malzemenin örgütleyiciyle ilişkisini tanımlamalarını isteyerek
2. Öğrencilerden öğrenme malzemesindeki kavramlar için ek örnekler isteyerek
3. Öğrencilerden malzemenin özünü kendi tümceleriyle ifade etmelerini isteyerek
4. Öğrencilerden malzemeyi değişik bakış açılarından ele alıp incelemelerini isteyerek gerçekleştirilebilir.

Eleştirel yaklaşım, öğrencilerden öğrenme malzemesinde bulunan varsayım ve çıkarımların farkına varmalarının, bu varsayım ve çıkarımları yargılamalarının istenmesi ve aralarındaki çelişkilerin ortadan kaldırılmasıyla gerçekleştirilebilir.

Sonuç olarak, Ausubel'in öğretim sürecine getirdiği farklı bir bakış açısı sayesinde ortaya çıkan ön örgütleyici stratejisinin en önemli işlevi aslında öğretmen açısından öğretimi, öğrenci açısından da öğrenmeyi etkili kılmaktır. Ön örgütleyiciler zihindeki ön bilgilerin, daha önceden öğrenilmiş bilgilerin hatırlanarak yeni öğrenilecek bilgiye aktarılmasını ve dolayısıyla ön bilgilerle yeni bilgi arasında ilişki kurarak öğrenmeyi kolaylaştırmayı amaçlayan bir köprü stratejisidir. Son yıllarda, Ön örgütleyiciler okuma öğretimine olumlu katkılarından dolayı dikkat çekmektedir. Okuma derslerinin öğrenci için kabus olmaktan çıkıp zevkli ve etkin bir süreç olması için ön örgütleyicilerin kullanımları önerilmektedir. Yurt dışında yapılan araştırmaların bulguları ışığında ön örgütleyici verilmesi durumunda öğrencilerin okuma başarılarının artacağı varsayımından hareketle ön örgütleyicilerin okuma derslerinin daha eğlenceli, etkili ve verimli olmasına, öğrencilerin okuma gibi bilişsel bir beceriyi kazanmalarına, okudukları bir metni daha kolay ve etkin olarak anlamalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

1. Altunay, U. (2000). Ön örgütleyicilerin ve öğrenci tutumlarının İngilizce ironik metinlerin anlaşılması üzerine etkileri. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
2. Ausubel, D. P. (1968). *Educational psychology: A cognitive view*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
3. Armbruster, B. B. ve Osborn, J. H. (2002). *Reading instruction and assessment*. Boston: Allyn and Bacon.
4. Badrawi, N. (1992). The reading dilemma: Meeting individual needs. *English Teaching Forum*, S. 16-17.

5. Carrell, D. L. (1988). Introduction: Interactive approaches to second language reading *Interactive approaches to second language reading* (Ed. P. L. Carrell, J. Devine, D. E. Eskey). Cambridge: Cambridge University Press. S. 1-5.
6. Demirel, Ö. (2003). *Yabancı dil öğretimi*. Ankara: Pegem A yayıncılık.
7. Grabe, W. ve Stoller, F. L. (2001). Reading for academic purposes: Guidelines for the ESL/EFL teacher. *Teaching English as a second or foreign language* (Ed. Celce- Murcia). Heinle&Heinle. S.187-203.
8. Grabe, W. ve Stoller, F. L. (2002). *Teaching and researching reading*. London: Pearson Education.
9. Groller, K. L., Kender, J. P. ve Honeyman, D. S. (1991). Does instruction on metecognitive strategies help students use advance organizers? *Journal of Reading*, 34 (6). S. 470-475.
10. Joyce, B., Weil, M. ve Showers, B. (1992). *Models of teaching*. Londra: Allyn and Bacon.
11. McInerney, D. M. ve McInerney, V. (2002). *Educational psychology: Constructing learning*. Australia: Pearson Education.
12. Mirhassani, A. (2003). *Theories, approaches and methods in teaching English as a foreign language*. İran: Diba Kitabevi
13. Moorman, G. B. ve Blanton, W. E. (1990). The information test reading activity. Engaging students in meaningful learning. *Journal of Reading*, 34. S. 174-183.
14. Özdemir, E. (1995). *Okuma sanatı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
15. Richek, M. A., Caldwell, J. S., Jennings, J. H. ve Lerner, J. W. (2002). *Reading problems: Assessment and teaching strategies*. Boston: Allyn and Bacon.
16. Ruddell, R. B. (2002). *Teaching children to read and write*. Boston: Allyn and Bacon.
17. Senemoğlu, N. (2003). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.
18. Smith, F. (1985). *Reading*. Cambridge: Cambridge University Press.
19. Smith, F. (1988). *Understanding reading: A psycholinguistic analysis of reading and learning to read*. Hillsdale: NJ: Erlbaum.
20. Smith, B. D. (1993). *Bridging the gap, college reading*. New York: Harper Collins College Publishers.
21. Strickland, H. "Advance Organizers"
<http://www.auburn.edu/academic/education/eflt/ao.html>. (Son erişim: 02.01.2004)